

Krabbamein í blöðruhálskirtli

Krabbamein í blöðruhálskirtli er algengasta krabbamein hjá íslenskum körlum. Þetta mein er nú hátt í þriðjungur allra nýgreindra krabbameina hjá körlum á Íslandi. Á árunum 2002-2006 var aldursstaðlað nýgengi þessara æxla 93,2 af

100.000. Krabbamein í blöðruhálskirtli greinist fyrst og fremst hjá eldri karlmönnum; í sex af hverjum tíu tilvikum greinist sjúkdómurinn hjá karlmönnum sem eru orðnir 70 ára, en meðalaldur við greiningu er um 71 ár. Mikill breytileiki er á stigi sjúkdóms og þroskunargráðu meinanna þegar þau greinast og fara batahorfur sjúklunga mjög eftir þessu.

Blöðruhálskirtillinn er staðsettur fyrir neðan þvagblöðru karlmanna og umlykur blöðruháls og efri hluta þvagrásarinnar. Í kirtlinum myndast þunnfljótandi vökvi sem blandast sáðfrumunum við sáðfall. Þessi svonefndi blöðruhálskirtilvessi gefur sáðfrumunum næringu svo að þær hafi orku til að synda langa leið til að frjóvga eggfrumur. Karlkynshormónin stýra vexti og virkni blöðruhálskirtilsins.

Nýgengi blöðruhálskirtilskrabameins hefur aukist verulega á undanförunum árum og áratugum. Þetta kemur meðal annars til vegna þess að sjúkdómurinn uppgötvast fyrr en áður, m.a. vegna mælinga á sérstökum mótefnavaka, svonefndu PSA (prostate specific antigen) í blóði karlmanna, en þessi mæling getur gefið til kynna að krabbameinsmyndun í blöðruhálskirtlinum sé til staðar. Þar með finnst talsverður fjöldi æxla á byrjunarstigi sem óvíst er hvernig hefðu þróast. Blöðruhálskirtilskrabamein er langoftast kirtilkrabbamein og eru æxlisfrumur misvel þroskaðar. Meinafræðileg þroskunargráða er ákvörðuð við smásjargreiningu æxlanna eftir sérstöku kerfi sem nefnt er Gleason-einkunnargráða æxla, frá 1 upp í 10 þar sem hæsta gráðan táknar versta þroska æxlis og horfur sjúklunga eru verstar.

Orsakir og áhættuþættir

Orsakir blöðruhálskirtilskrabameins eru langt frá því að vera ljósar en talið er að hormónabúskapur, erfðaþættir og umhverfisáhrif komi þar við sögu. Vitað er að karlkynshormónið testósterón á þar hlut að máli. Blöðruhálskirtilskrabamein virðist t.d. síður koma fram hjá karlmönnum sem fyrr á æviskeiði sínu hafa hætt að framleiða testósterón, af hvaða völdum slíkt svo hefur verið. Á seinni árum hefur komið í ljós að gena-breytingar sem erfast virðast hafa talsverða þýðingu varðandi myndun sjúkdómsins, en illa hefur gengið að finna ákveðnar stökkbreytingar í genum sem tengjast þessum æxlum. Rannsóknir benda einnig til að umhverfisáhrif séu þýðingarmikill þáttur.

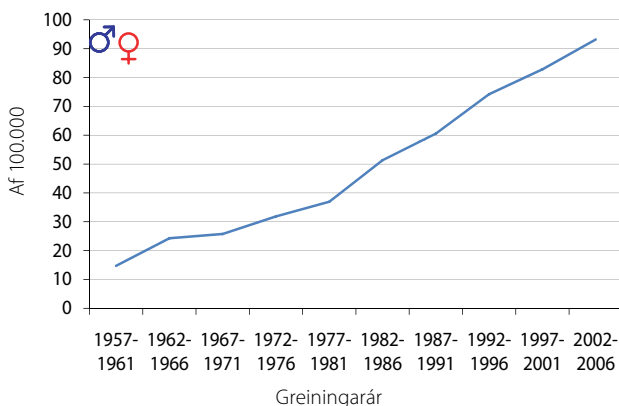
Landfræðilegur munur

Mjög mikill breytileiki er í nýgengi blöðruhálskirtilkrabameins í heiminum. Á Vesturlöndum, sérstaklega í Bandaríkjunum (nýgengi 104 af 100.000) er þetta tíðasta krabbameinið hjá karlmönnum, en þegar litið er á heiminn í heild er blöðruhálskirtilkrabbamein í þriðja sæti með um 21 af 100.000 í nýgengi. Sjúkdómurinn er þó nokkuð tíðari í Evrópu, Bandaríkjunum, Kanada og Ástralíu en t.d. í Asíu. Í Bandaríkjunum eru svartir karlmenn líklegri til að fá sjúkdóminn en hvítir. Bæði erfðafræðilegir þættir og lífsstíll eru taldir hafa mikilvæg áhrif hvað varðar þennan landfræðilega mun. Nýgengi á Norðurlöndum hefur verið að hækka á undanförunum áratugum. Það er svipað í Noregi, Svíþjóð og Finnlandi, en er hæst hér á Íslandi og lægst í Danmörku. Krabbamein í blöðruhálskirtli er alls staðar á Norðurlöndum algengasta krabbameinið í körlum nema í Danmörku, þar sem lungnakrabamein algengara.

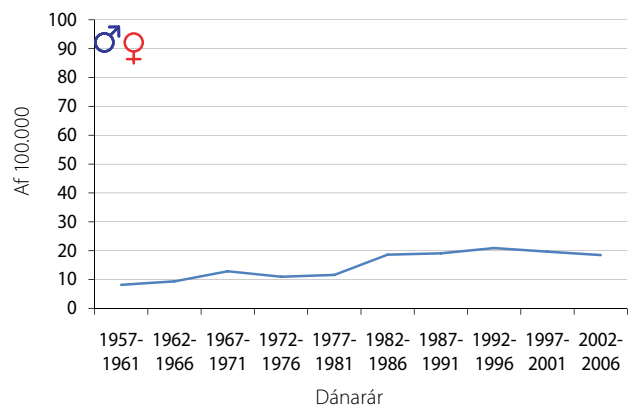
Einkenni

Blöðruhálskirtilskrabamein er oftast einkennalaust þangað til að æxlið er orðið það stórt að það hefur dreift sér út fyrir

Árlegt aldursstaðlað nýgengi

Árleg aldursstöðluð dánartíðni

blöðruhálskirtilshýðið. Einkennin eru þá svipuð og við góðkynja blöðruhálskirtilsstækkun, sem er mun algengara fyrirbæri en blöðruhálskirtilskrabbamein. Dæmigerð einkenni eru tíð þvaglát, erfiðleikar við að byrja þvaglát, kraftflítill þvagbuna og erfiðleikar við að tæma þvagblöðruna. Ef þess háttar erfiðleikar koma fram nokkuð snögglega getur það bent til að orsökina sé krabbameinsmyndun fremur en góðkynja blöðruhálskirtilsstækkun.

Stundum koma fyrstu einkennum blöðruhálskirtilskrabbameins frá meinvörpum æxlisins. Þau geta t.d. verið bakverkir vegna meinvarpa í beinagrind, aðallega í hryggssúlu. Preyta og þyngdartap geta einnig verið einkenni blöðruhálskirtilskrabbameins.

Greining

Þegar grunur leikur á að sjúklingur geti verið með blöðruhálskirtilskrabbamein er yfirleitt gerð blóðrannsókn með mælingu á styrk PSA. Aukinn styrkur PSA í blóði getur verið vísbending um krabbamein í blöðruhálskirtli en styrkurinn er þó mjög oft aukinn án þess að um krabbamein sé að ræða. Einnig er blöðruhálskirtillinn rannsakaður með fingurþreifingu í gegnum endaparminn. Þegar krabbamein er til staðar er blöðruhálskirtillinn oft harður og ójafn. Ómskoðun í gegnum endaparm er önnur aðferð, sem felur í sér að ómstautur er settur inn í endaparminn og ómmynd af blöðruhálskirtlinum birtist á skjá. Með hjálp ómsjárinnar eru síðan tekin vefjasýni með grannri nál, en með smásjárskoðun við vefjarannsókn á sýni úr kirtlinum er oftast unnt að gefa afdráttarlausu greiningu.

Meðferð

Hægt er að meðhöndla blöðruhálskirtilskrabbamein á marga vegu og stundum er ákveðið að veita enga meðferð að sinni heldur bíða átekta. Ef æxlið hefur ekki dreift sér út fyrir blöðruhálskirtilinn þegar það uppgötvast hefur sjúklingurinn góðar batahorfur, einkum ef æxlið er fjarlægt með aðgerð þar sem allur kirtillinn er numinn á brott (radical prostatectomy). Aðgerðin getur leitt til getuleysis og í vissum tilfellum þvagleka.

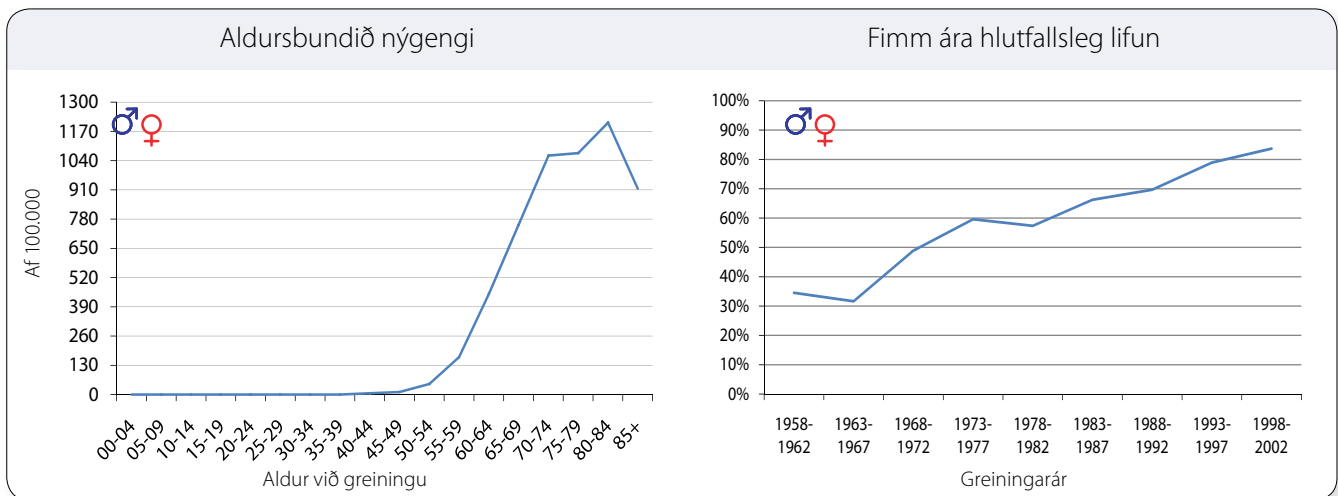
Stundum er beitt geislameðferð, sem getur læknað staðbundið blöðruhálskirtilskrabbamein. Geislameðferð getur haft auka- verkanir, t.d. getuleysi og óþægindi í endaparmi.

Ef krabbameinið hefur dreift sér út fyrir blöðruhálskirtilinn er ekki hægt að fjarlægja allt æxlið með skurðaðgerð. Þá er unnt að beita ýmsum aðferðum sem verka gegn karlhormónum (testósterón (andrógen) hormónum), en þeir örva vöxt blöðruhálskirtilskrabbameins. Unnt er að takmarka framleiðslu og áhrif testósterons með lyfjum en einnig má fjarlægja eistu með skurðaðgerð í þeim tilgangi. Í sumum tilvikum er blöðruhálskirtilskrabbamein meðhöndlað með krabbameinslyfjum. Geislameðferð er stundum beitt til að minnka æxlisvöxt og lina verki vegna beinmeinvarpa.

Horfur

Þrátt fyrir að horfur sjúklinga með blöðruhálskirtilskrabbamein séu oft góðar þá er það samt sem áður í öðru sæti á skrá um dánarorsakir af völdum krabbameina á Íslandi og árlega deyja nálægt 50 karlmenn af völdum þessa krabbameins. Aðeins lungnakrabbamein veldur fleiri dauðsföllum hjá körlum af völdum krabbameins á Íslandi. Horfur sjúklinga fara eftir því á hvaða stigi sjúkdómurinn greinist svo og hver Gleasongráða æxlisins er. Hjá einstaklingum sem greinast með æxli er teljast bundin við blöðruhálskirtilinn er lifun mjög góð og jafnvel yfir 90%. En ef æxlið hefur dreift sér út fyrir kirtilinn er lifun mun lægri. Sjúkdómurinn dreifist oft til beina og er þá ólæknandi, en oft geta menn samt lifað með sjúkdóminn í þó nokkurn tíma og stundum mörg ár.

Yfirlit (2002-2006)		
	Karlar	Konur
Meðalfjöldi tilfella á ári	197	
Hlutfall af öllum meinum	30,1%	
Meðalaldur við greiningu	71 ár	
Fjöldi á lífi 31.12.2006	1479	

* Úr bókinni: Krabbamein á Íslandi - Upplýsingar úr Krabbameinsskrá fyrir tímabilið 1957-2006. Jón Gunnlaugur Jónsson og Laufey Tryggvadóttir (ritstjórar). Krabbameinsfélagið, Reykjavík 2008